Αρχαιολογία και χορηγοί, διαρκής εστία αμηχανίας

Η χαμένη ευκαιρία μιας παρ' ολίγον δωρεάς και το νέο «δόγμα» στο ΥΠΠΟ

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ**

«Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μια παρ' ολίγον δωρεά...». Κάπως έτσι θα μπορούσε να αρχίζει αυτή η τυπικά ελληνική ιστορία δημιουργικής... εξαέρωσης της γενναιόδωρης πρόθεσης ενός κοινωφελούς ιδρύματος να προσφέρει στο ελληνικό κράτος τρία εκατομμύρια ευρώ για την αναβάθμιση δύο αρχαιολογικών χώρων.

Οι αρχαιολογικοί χώροι ήταν ο Κεραμεικός και η Βραυρώνα, το κοινωφελές ίδρυμα, το Ίδρυμα Νιάρχου και η χαμένη ευκαιρία ένα μικρό δείγμα της τεράστιας κακυποψίας που συνοδεύει ακόμη και τις πιο αγαθές προθέσεις. Αν και ήταν σαφές από την πρώτη στιγμή ότι ο ρόλος του Ιδρύματος Νιάρχου θα ήταν ανάλογος του κοινωφελούς χαρακτήρα του, χωρίς καμία απολύτως εμπλοκή στην καθεαυτή υλοποίηση του σχεδίου (που αυτονόητα θα ήταν στην αποκλειστική ευθύνη του υπουργείου Πολιτισμού), ο ελεγχόμενος από την ΑΝΤΑΡΣΥΑ Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων είχε αντιταχθεί με σφοδρότητα στο συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Ανάλογη καχυποψία (στα όρια της εχθρότητας) έχουν επιφυλάξει οι συνδικαλιστές των Ελλήνων αρχαιολόγων και στο «Διάζωμα», τη μη κυβερνητική οργάνωση που ίδρυσε ο Σταύρος Μπένος, ο οποίος, με μοχλό την αναστήλωση αρχαίων θεάτρων και τη σύνδεσή τους με τη σύγχρονη ζωή, προτείνει επί της ουσίας ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο κινητοποιώντας δραστήριους και παραγωγικούς Έλληνες από πολλά και διαφορετικά μέτωπα της ελληνικής κοινωνίας.

Η πιο ορατή συνεισφορά του «Διαζώματος» μέχρι σήμερα είναι η σύνταξη μελετών αναστήλωσης των θεάτρων χωρίς ούτε ένα ευρώ κρατικού χρήματος έτσι ώστε το υπουργείο Πολιτισμού να μπορεί αμέσως να εντάξει τους συγκεκριμένους φακέλους στο ΕΣΠΑ, καθώς και η πρόταση για την τουριστική ανάπτυξη της Ηπείρου, πάντα με άξονα τα αρχαία θέατρα της περιοχής, συνολικού προϋπολογισμού 37 εκατ. ευρώ.

Το «Διάζωμα» διατηρούσε πάντα άριστες σχέσεις με τις εκάστοτε ηγεσίες του υπουργείου Πολιτισμού και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο προκάλεσε εντύπωση η απουσία κάθε αναφοράς στις πρωτοβουλίες της μη κυβερνητικής οργάνωσης από το επίσημο δελτίο Τύπου του υπουργείου Πολιτισμού μία ημέρα μετά την περιοδεία του αναπληρωτή υπουργού Νίκου Ξυδάκη με τοπικούς βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ στην Ήπειρο τις πρώτες ημέρες του Μαΐου. Με την ευκαιρία, ρωτάω τον Νίκο Ξυδάκη αν παρακολουθεί τη δραστηριότητα του «Διαζώματος» και αν σκοπεύει να συνεργαστεί με τους ανθρώπους του.

Η απάντηση μαρτυράει διαφορετική αντίληψη των πραγμάτων, ενώ αποφεύγει κάθε ονομαστική αναφορά στο «Διάζωμα»: «Το υπουργείο Πολιτισμού είναι υπεύθυνο για τον εθνικό σχεδιασμό πολιτιστικής πολιτικής· χαράζει τις κατευθυντήριες γραμμές και το δίκτυο δράσεων, βρίσκει τους πόρους και τα μέσα, συντονίζει τους φορείς εφαρμογής. Πολλά έργα, όσα αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά κυρίως, τα κάνει με αυτεπιστασία. Αυτό είναι το πλαίσιο λειτουργίας και η στρατηγική του δημοκρατικού κράτους, όπως ορίζεται από το Σύνταγμα, από τους νόμους και τα πολιτικά ήθη, αλλά και από το δημοκρατικό ευρωπαϊκό κεκτημένο.

Σε αυτό το πλαίσιο, το υπουργείο υποδέχεται με προθυμία δωρεές και προσφορές κάθε είδους, από ιδρύματα, ιδιώτες, κοινωφελείς οργανισμούς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, και φυσικά συνεργάζεται στενά με κάθε αυτοδιοικητική δομή. Ουσιαστική και απαράβατη προϋπόθεση: οι δωρεές να εντάσσονται σε ένα σαφές και διαφανές πλαίσιο, ώστε να διασφαλίζεται η βούληση του δωρητή αλλά και το δημόσιο συμφέρον. Αλλωστε, διά της δωρεάς το ιδιωτικό χρήμα μετατρέπεται σε δημόσιο, άρα ο έλεγχος επιβάλλεται να είναι τουλάχιστον ανάλογο».

Και ως «ωραίο παράδειγμα σύμπραξης δημόσιου και ιδιωτικού» ο Νίκος Ξυδάκης αναφέρει την αναστήλωση του Γεφυριού της Πλάκας: «Εκεί συστήνεται ενδιάμεσος φορέας για να "τρέξει" το έργο, με συμμετοχή του υπουργείου, της περιφέρειας, του δήμου, του ΤΕΕ, του Μετσόβιου Πολυτεχνείου και του Συλλόγου Προστασίας του Αραχθου, με αναθέσεις μελετών σε ανεξάρτητα γραφεία και χρηματοδότηση κατά κύριο λόγο χορηγική». Και προσθέτει ότι «ο κύριος δωρητής σήμερα, η οικογένεια Λούλη, ήταν και ο υποστηρικτής της κατασκευής της γέφυρας δύο φορές, το 1863 και το 1866!».

Πάντως έχει ενδιαφέρον ότι ιδιώτες, πρόσωπα και επιχειρήσεις, χρηματοδοτούν άμεσα τις απαραίτητες ανασκαφικές εργασίες που προηγούνται της ανέγερσης κάθε κτιρίου. Το κράτος δεν βάζει ούτε ένα ευρώ. Εκεί δεν ενοχλούνται οι Ελληνες αρχαιολόγοι;

Σε αυτό το περιβάλλον δεν προκαλεί έκπληξη το ναυάγιο της πρόθεσης του Ιδρύματος Νιάρχου να χρηματοδοτήσει πρόγραμμα αναβάθμισης των αρχαιολογικών χώρων Κεραμεικού και Βραυρώνας.

Η ιστορία έχει ως εξής: τον Οκτώβριο του 2013 το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος Νιάρχου ανακοίνωσε πρόγραμμα καταπολέμησης της ανεργίας των νέων κάτω των 35 ετών, συνολικού προϋπολογισμού 100 εκατομμυρίων ευρώ. Ανάμεσα στους τομείς που θα μπορούσε να έχει εφαρμογή η νέα πρωτοβουλία ήταν και ο «πολιτιστικός τουρισμός», γεγονός που οδήγησε λίγες εβδομάδες αργότερα τον διοικητικό διευθυντή του Ιδρύματος «Σταύρος Νιάρχος» στην Ελλάδα, Γιάννη Ζερβάκη, να καλέσει στο τηλέφωνο την τότε γενική γραμματέα του υπουργείου Πολιτισμού Λίνα Μενδώνη. Στους ανθρώπους του Ιδρύματος άρεσε η ιδέα, υπό τον όρο να υπήρχε η μεγαλύτερη δυνατή «εστίαση» προκειμένου να εξασφαλιζόταν καλύτερο αποτέλεσμα και οι αναβαθμισμένοι χώροι να λειτουργούσαν στη συνέχεια ως πρότυπο.

Ο ελεγχόμενος από την ΑΝΤΑΡΣΥΑ Σύλλογος Αρχαιολόγων, η καχυποψία προς ΜΚΟ και η θέση του υπουργού.

Αν και ο Κεραμεικός απέχει μόλις πέντε λεπτά από την Αρχαία Αγορά και παρά το ενιαίο εισιτήριο εισόδου, δέχεται σημαντικά λιγότερους επισκέπτες.

Μέλη και φίλοι του «Διαζώματος» στο αρχαίο θέατρο της Δωδώνης, κατά τη διάρκεια Γενικής Συνέλευσης τον Σεπτέμβριο του 2013.

ASSOCIATED PRESS

Για την αναστήλωση του Κολοσσαίου ο διάσημος οίκος Tod's προσφέρει 25 εκατ. ευρώ.

Ιταλία: οίκοι μόδας χορηγοί μνημείων

Αντίθετα με τη χώρα μας, η Ιταλία ακολούθεί τα τελευταία χρόνια μια πολύ πιο «επιθετική» πολιτική, απορροφώντας δεκάδες εκατομμύρια ευρώ που προέρχονται από γνωστές βιομηχανίες της μόδας, κατά κύριο λόγο. Το μοντέλο της κοντινής μας Ιταλίας παρουσιάζει ενδιαφέρον για την Ελλάδα τόσο λόγω της τεράστιας διασποράς αρχαιοτήτων όσο και γιατί τα οικονομικά της χώρας δεν επιτρέπουν σημαντικές εκταμιεύσεις από τα δημόσια ταμεία. Αλλά και για έναν επιπλέον λόγο: όπως και στην Ελλάδα, έτσι και στην Ιταλία εκδηλώνονται εξίσου σφοδρές αντιδράσεις με ιδεολογικό και πολιτικό υπόβαθρο. Αλλά τα εμπόδια ξεπεράστηκαν και μόνο αυτήν την εποχή εφαρμόζονται προγράμματα αναστήλωσης στα παρακάτω πολύ γνωστά μνημεία της Ιταλίας με γενναιόδωρη ιδιωτική χρηματοδότηση: Κολοσσαίο (χορηγία από Tod's 25 εκατ. ευρώ), Φοντάνα ντι Τρέβι (από Fendi 2 εκατ.). Πιάτσα ντι Σπάνια (από Bulgari 1,5 εκατ.), Σκάλα του Μιλάνου (παλαιότερη χορηγία Tod's 5 εκατ.), Uffizi στη Φλωρεντία (από Salvatore Ferragamo 600.000), Galleria Vittorio Emanuele II στο Μιλάνο (από Versace 1,5 εκατ. και από Prada 1,5 εκατ.).

Μια υπόθεση που έμοιαζε δρομολογημένη

Από τους πέντε αρχαιολογικούς χώρους που είχε προτείνει αρχικά το υπουργείο Πολιτισμού φτάσαμε στους δύο, στον Κεραμεικό και τη Βραυρώνα.

Από εκείνο το σημείο η υπόθεση της δωρεάς έμοιαζε δρομολογημένη: το υπουργείο Πολιτισμού συνέστησε επιτροπή για να εμβαθύνει στις λεπτομέρειες του προγράμματος, ενώ τα βασικά σημεία της πρότασης παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια δύο μεγάλων διεθνών συνεδρίων του Ιδρύματος Νιάρχου σε Νέα Υόρκη και Αθήνα (Βουλιαγμένη). Τον Ιανουάριο, λίγες ημέρες πριν από τις βουλευτικές εκλογές, η επιτροπή ολοκλήρωσε το έργο της, κατέθεσε το πόρισμα στην κ. Μενδώνη η οποία με τη σειρά της το διαβίβασε και στο Ίδρυμα Νιάρχου.

Τελικά, όλος αυτός ο χρόνος φαίνεται ότι σπαταλήθηκε μάλλον άδικα, ενώ Κεραμεικός και Βραυρώνα δεν πρόκειται να ευεργετηθούν από τα τρία εκατομμύρια ευρώ του Ιδρύματος Νιάρχου. Τον Μάρτιο η νέα πολιτική ηγεσία του υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων έπαυσε την επιτροπή, χωρίς, μέχρι σήμερα, να υπάρξει καμία ενημέρωση για το μέλλον της δωρεάς. Ο κ. Γιάννης Ζερβάκης θεωρεί ότι το σχέδιο «βάλτωσε» γιατί καμία από τις δύο πλευρές δεν επέδειξε μετά τις εκλογές της 25ης Ιανουαρίου ιδιαίτερη αποφασιστικότητα για να προχωρήσει στο επόμενο βήμα. Επιπλέον, εντός του Ιδρύματος φαίνεται ότι πρυτάνευσε το πνεύμα της μη σύγκρουσης με συνδικαλιστικούς φορείς που πίεζαν την κυβέρνηση να «ξεφορτωθεί» τη «δωρεά του Νιάρχου». Η πίεση αποδείχθηκε εξαιρετικά αποτελεσματική.

Οταν του θέτουμε το θέμα, ο ίδιος ο αναπληρωτής υπουργός Πολιτισμού Νίκος Ξυδάκης κάνει λόγο για μια διαφορετική αναπτυξιακή στρατηγική εκ μέρους της νέας πολιτικής ηγεσίας, «χωρίς έργα βιτρίνας» (κι αυτό, τονίζει, δεν αποτελεί αιχμή για κανέναν) «με τεκμηριωμένες τεχνικές μελέτες και μελέτες βιωσιμότητας, για δραστηριότητες παραγωγικού χαρακτήρα και βασικό στόχο να δημιουργούνται θέσεις εργασίας». Και σπεύδει να αναρωτηθεί πόσες μόνιμες θέσεις εργασίας θα δημιουργούσε το πρόγραμμα του Κεραμεικού και της Βραυρώνας, αφήνοντας αιχμές για το παραγωγικό του περιεχόμενο.

Εξειδικεύοντας τη νέα αντίληψη στο υπουργείο Πολιτισμού ο Νίκος Ξυδάκης αναφέρει «προγράμματα και δράσεις στο πεδίο των creative industries, στην καινοτομία, σε στενή συνεργασία με τον αναπληρωτή υπουργό Ερευνας, στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, με εμπλοκή επιστημόνων και δημιουργών από το ντιζάιν, την αρχιτεκτονική, τη φωτογραφία και τον κινηματογράφο, αλλά και με εμπλοκή καλλιτεχνών και ομάδων από το θέατρο και τη μουσική».

Το ΥΠΠΟ κάνει λόγο για μια διαφορετική αναπτυξιακή στρατηγική χωρίς «έργα βιτρίνας».

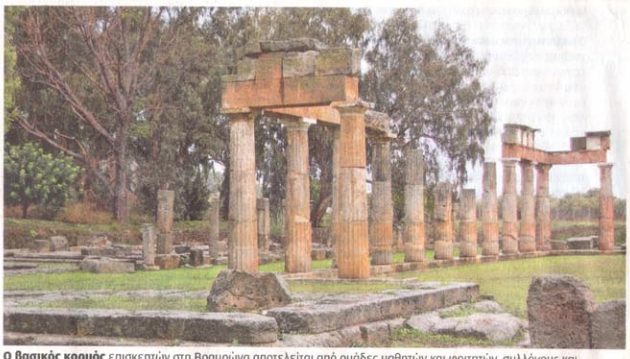

Ο βασικός κορμός επισκεπτών στη Βραυρώνα αποτελείται από ομάδες μαθητών και φοιτητών, συλλόγους και οικογένειες, ενώ μικρότερο είναι το ποσοστό των μεμονωμένων επισκεπτών, Ελλήνων και αλλοδαπών.